

היבטים לשוניים בפרשת תצוה פב

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת תצוה ובהפטרות תצוה לא זכור ובראשון של כי-תשא

כז יט וְיִקְחוּ: הוא"ו בשווא נע. לְהַעֲלֹת: געיה בה"א מעמידה מעט את קריאתה למנוע הבלעת העי"ן החטופה שלאחריה
כח א לְכַהֲנוּ-לִי: געיה בכ"ף
כח ג רִיחַ חֲכָמָה: יש להקפיד על הפרדת התיבות
כח י עַל הָאֲבֹן הָאֶחָת: טעם טפחא בתיבה עַל
כח יג עֲלֵיית שני
כח יז מִלֵּאֵת: טעם נסוג אחור ללמ"ד. אַרְבַּעַה טוֹרִים אֲבֹן: טעם טפחא בתיבת אַרְבַּעַה.
פְּטוּדָה: הטי"ת בשווא נח
כח יח וַיְהִלֵם: היר"ד קמוצה
כח יט וְאַחֲלָמָה: במלעיל
כח כ וַיִּשְׁפָּה: היר"ד בקמץ גדול והשי"ן בשווא נע, והפ"א בצירי ללא דגש
כח כב שְׂרָשֶׁת: געיה בשי"ן והרי"ש בשווא נח¹
כח כח וַיִּרְכָּסוּ: הוא"ו בשווא נע
כח לא עֲלֵיית שלישי
כח לב תַּחֲרָא: החי"ת בשווא נח לא בחטף. יְהִיָּה-לֹ: געיה ביר"ד הראשונה ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק
כח לג רַמְנִי: מוטעמת בפשטא ולא בקדמא
כח מא וְכַהֲנוּ לִי: תיבת וְכַהֲנוּ במרכא ואין היא מוקפת לתיבה שלאחריה בסילוק (סוף פסוק)
כח מג לוּ וְלִזְרְעוּ אַחֲרָיו: כך ההטעמה²
כט א עֲלֵיית רביעי
כט אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה: המילים מוקפות, תיבת אֲשֶׁר לא בקדמא אלא געיה בשי"ן ובמקף
כט יא וְשַׁחֲטָתָּ: הטי"ת בשווא נח על אף הקושי וכן הוא בהמשך בפס' טז, כ
כט יג הַמְכַסֶּה: המ"ם בשווא נע וכן בפס' כב³
כט יט עֲלֵיית חמישי
כט כט לְמִשְׁחָה: המ"ם בקמץ קטן
כט ל יִלְבָּשֶׁם: השי"ן בקמץ
כט לח עֲלֵיית ששי
כט לט אֶת-הַכֹּפֶּשֶׁת הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבָּקָר: אין לבלבל עם פרשת התמיד בפינחס שם כתוב אֶחָד
כט מ וַיִּסְדֹּךְ: הנר"ן בצירי

¹ הגעיה כאן אינה הופכת את השווא לנע.

² בתורה קדומה, עפ"י כל ספרי תימן, מוטעם לוּ וְלִזְרְעוּ אַחֲרָיו, אבל לפי הספרים שלנו כמצוין למעלה.

³ בכ"י לנינגרד המ"ם בחטף פתח כדי לוודא את קריאת השווא הנע.

כט מג וְנִקְדָּשׁ: הדל"ת פתוחה

כט מו לְשִׁכְנֵי: השי"ן בקמץ קטן

ל א עליית שביעי

ל ד תַּעֲשֶׂה-לָּו: געיה בת"ו ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק

ל ח עליית מפטיר (בשנה שזו לא פרשת זכור)

וּבְהַעֲלֹת: הבי"ת בשווא נח וגעיה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

הפטרת תצווה יחזקאל מג י-כו:

י וּמִדָּדוּ: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף

יא הַבֵּית וּתְכוֹנְתָו וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל-צִוְרֹתָו: רצף נדיר של ארבעה 'פזרים' בזה אחר זה. צִוְרֹתָיו: שני טעמים בתיבה אחת

טז אַרְבַּעַת: מלעיל וכן הדבר גם בפסוק הבא

יח לְהַעֲלוֹת: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

במוקפים אם זו שבת הפסקה מפטירים את הפטרת זכור

ראשון של כי תשא:

יב וְלֹא-יְהִיָּה בָּהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: יש להחיש את קריאת התיבה נֶגֶף להסמיכה לקודמתה, וְלֹא-

יְהִיָּה בָּהֶם נֶגֶף - בַּפֶּקֶד אַתֶּם

יד שני במנחת שבת

טו וְהִדַּל לֹא - לְתֵת אֶת-תְּרוּמָת: יש להקפיד על הפרדת התיבות

ל יז שלישי במנחת שבת

ל יח לְרַחֲצָה: הרי"ש בקמץ קטן והחי"ת בשווא נח

הודעה מטעם שיבה לבצרון שהוזכר כאן בשבוע שעבר (תרומה פב) בקשר להפטרת תרומה

לאוהבי התורה ולומדיה שלום רב,

סולם הערכים היהודי בא לידי ביטוי בראשי הסדרים. כל ראש סדר מלמד ערך אחד או יותר, אך גם מצירוף של כמה ראשי סדרים יחד ניתן ללמוד רבות.

אביא שתי דוגמות:

1. שני סדרים פותחים בשאלה בה' באמצעות האורים והתומים :

הסדר הראשון והסדר האחרון שבספר שופטים. את השוואה ערך שמואל הנביא שכתב את ספר שופטים. חלוקת הסדרים, בבחירתה לסמן פסוקים אלו כראשי סדרים, מדגישה השוואה זו, לומר לנו שהיא ציר מרכזי בלימוד הספר והמסר הטמון בו.

והשוואה מחוייבת, והשוואה קשה וכואבת. אם בסדר א שאלו בני ישראל: מִי יַעֲלֶה-לָּנוּ אֶל-הַכְּנָעֲנִי

בַּתְּחִלָּה לְהִלָּחֵם בּוֹ ?

הרי שבסוף הספר, בראש סדר יד: וַיִּשְׁאַלּוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּה'... האוסף עוד לצאת למלחמה עם-בְּנֵי-

בְּנֵימֶן אֲחִי ?

2. ראשי הסדרים מעצבים את למידת התנ"ך. הם מנחים אותנו לזהות את נקודת ההשקפה האמונית דרכה נלמד אותו. אחד עשר ראשי סדרים בספר דברי הימים עוסקים בבנין בית המקדש הראשון ועבודתו: ג, ט, י, יא, יב, יג, יד, יז, כב, כג, כה.

קביעת נושא זה בראש אחד עשר סדרים מתוך עשרים וחמישה, שהם כ-45 אחוז מכלל סדרי דברי הימים - היא אמירה ברורה של חכמי ישראל לגבי מרכזיות עבודת ה' בחיי עם ישראל בתקופת בית המקדש הראשון!

מטרת יוזמת "שיבה לבצרון" היא לעורר את המודעות לחלוקה היהודית של התנ"ך, לעודד ולאפשר את לימוד התורה לפי החלוקה היהודית לסדרים.

באמצעות קובץ פרשת השבוע המצורף, מתאפשר ללמוד שניים מקרא ואחד תרגום ולהקשיב לקורא בתורה כפי שנערכו על ידי חכמי ישראל הקדמונים, וללא מגע זר ונוכרי.

בקובץ גם הוספתי הארות על מערכת הסדרים ועל ההפטרות הארץ ישראליות הקדומות.

לצורך זה פתחתי שתי קבוצות: אחת בקבוצות גוגל במייל ואחת באפליקציית וואטסאפ.

אני מתחייב למשלוח של מייל אחד [בלבד] בשבוע בנושא זה. העבר/העברי בבקשה הודעה זו לקרובי משפחה וחברים שיסמחו להשתתף ביוזמה להעלאת המודעות לחלוקה היהודית של התנ"ך לסדרים.

"וברוך יהיה כל המכניס חמישה חומשי תורה אלו לביתו" (מברכתו של הרב אברהם צוקרמן זצ"ל

ליוזמתינו) הרישום לקבלת המיילים באמצעות קבוצת גוגל: <https://groups.google.com/g/sdarim>

הערה. בשבוע שעבר הערתי שלא נוח כל כך להשתמש בחלוקה זו. כאן יש הבהרה בעניין. גם הערתי שנוסח

המקרא והטעמים לפי נוסח קורן הלקוי. ונוסח מקרא בעדיפות עליונה יותר. כאן במקום אחד (לפחות) מתוקן בניקוד

וְנִקְדָּשׁ (שמות) כא כט לפי הסדרים; כט, מג לפי החלוקה הנוצרית). פתח ולא קמץ.

תשובת בצלאל אריאל נר"ו ברצוני להעיר על דברי ההקדמה שכתבת. "לא כל כך נוח להשתמש בחלוקה זו הן

בגלל אורך הסדרים בדרך כלל. והן כי הרבה פעמים לא מפסיקים בסוף עניין."

בנוגע לאורך הסדרים:

בתורה ישנם שנים עשר סדרים קצרים שיש בהם ח"י פסוקים או פחות. וישנם בתורה חמשה סדרים ובהם שבעים

פסוקים או יותר, הם - סדר מ' בבראשית ובו 72 פסוקים, וסדר כה בשמות ובו 70 פסוקים, וסדר לו בשמות ובו 82

פסוקים, וסדר ב' בויקרא ובו 72 פסוקים, וסדר כב בדברים ובו 77 פסוקים.

בנביאים אין סדרים קצרים, ויש בהם שלשה סדרים שיש בהם יותר משבעים פסוקים, ואלו הם - סדר ט' ביהושע ובו

77 פסוקים, וסדר א' בישעיה ובו 81 פסוקים, וסדר א' בתחילת תרי עשר בהושע ובו 74 פסוקים.

סדרי הנביאים ארוכים, בדרך כלל, מסדרי התורה. אורך סדר ממוצע בתורה הוא כ-38 פסוקים, ואורך סדר ממוצע

בנביאים הוא כ-45 וחצי פסוקים. אי אפשר לדבר על אורך סדר ממוצע בכתובים בגלל הפיזור הגדול של הנתונים.

אורך סדר ממוצע בתהלים הוא 133 פסוקים, ואורך סדר ממוצע במגילת אסתר הוא 33.4 פסוקים.

ונראה שהאריכו את סדר כה בשמות ואת סדר ב' בויקרא ואת סדר כב בדברים ואת סדר א' בישעיה ובתרי עשר כדי

למעט בגנותן של ישראל. בסדר כה בשמות מתואר מעשה העגל, ובסדר ב' בויקרא ישנן חמישים ושלוש לשונות חטא,

ובסדר כב בדברים נמצאת התוכחה וגם סדר א' בישעיה וסדר א' בתרי עשר הם דברי תוכחות.

והאריכו את סדר מ' בבראשית וסדר לו בשמות וסדר ט' ביהושע כי הענין בהם מעט. סדר מ' בבראשית כולל רשימת

שמות, וסדר לו בשמות הוא חזרה על מה שידוע מסדרות תרומה ותצוה, וסדר ט' ביהושע הוא רשימת ערים.

וְקָצְרוּ את הסדרים כשהענין בהם רב. כי הסדרים פותחים בהתחלת ענין חשוב או בפסוק טוב [או בפסוקים טובים]

שיש ללמוד אותו ולזכור אותו ולשנן אותו ולדרוש אותו בצבור.

ובנוגע להפסקה בסוף העניין בחלוקת הסדרים:

מה שכתבת נכון בנוגע לסדרי הנביאים והכתובים, אך אינו מדויק בנוגע לסדרי התורה.

אני מקווה שאתה מסכים להנחה שהתורה והתנ"ך נכתבו כך שכל פרשה [פתוחה או סתומה] היא עניין אחד.

כך אני מבין את דברי חז"ל המובאים ברש"י בתחילת חומש ויקרא: וְיָמָּה הָיוּ הַפְּסָקוֹת מְשֻׁשׁוֹת. לָמָּה לָמָּה לְמַשָּׁה

לְהַתְּבַלְבֵּן בֵּין פְּרָשָׁה לְפְרָשָׁה וּבֵין עֲנָן לְעֲנָן, קַל לְחַמֵּר לְהַדְיֹט הַלְמַד מִן הַקְּדִיּוֹט.

אוסף בהערת אגב, כל לימוד חטא העגל מקבל זווית ראייה שונה, כאשר מתחילים אותו בתחילת הפרשה ולא בתחילת

פרק לב. כל ההבדל הוא בפסוק אחד! אך המשתמע הוא כהבדל שבין החושך והאור.

רוב מוחלט של סדרי התורה, מאה ארבעים ואחד מתוך מאה חמישים וארבעה [מעל תשעים אחוזים], נקבעו בפסוק

הראשון של פרשה.

רק שלושה עשר ראשי סדרים נקבעו בתוך פרשה [פתוחה או סתומה]. מתוך ראשי סדרים מיוחדים אלו, נקבעו,

כצפוי, שמונה בתחילת עניין שבאותה פרשה ארוכה. רק חמישה ראשי סדרים ייחודיים נקבעו במקום שבו הם קוטעים

אמירה רציפה אחת. קביעות מיקום אלו מדגישות את הערך החשוב הנמצא באותם פסוקים.

ובנוגע לסדרי הנ"ך. גם שם הלימוד צריך להתבסס על הפרשות הפתוחות והסתומות. מטרת ראשי הסדרים היא

להדגיש ולהצביע על הלימוד הערכי והמוסרי והאמוני המהווה את המסר המרכזי באותן פרשות.

בגלל השינוי שבסגנון הכתיבה בין התורה והנ"ך השתנה המיקום של ראש הסדר. אך המטרה זהה בכל התנ"ך.

ע"כ מדברי בצלאל אריאל נר"ו. בהתכתבות אחרת ציין שנוסח הנ"ך ע"פ כתר ארם צובה, אבל נוסח התורה

(עדיין...) לפי קורן. ולפחות במקום אחד בפרשתנו מתוקן.

הרב גמליאל רבינוביץ נר"ו בפרשתנו כתוב. וְיָקַחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֵן זֵית זָד פְּתִית לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר

תָּמִיד. במדרש (תנחומא תצוה) מובא, שנס גדול נעשה במנורה, שהיו מדליקים אותה

בתחילת השנה, והייתה דולקת במשך כל השנה. והקשו על דברי המדרש: הלא יש מצוה להדליק את המנורה בכל יום ויום?

ותירץ על כך ה"חידושי הרי"ם", שכל יום הוסיפו מעט שמן למנורה, וכשם שלענין שבת המוסיף שמן בנר, חייב משום מבעיר, (כמובא במסכת ביצה כ"ב ע"א.) כך גם יוצאים ידי חובת הדלקת הנרות על ידי הוספת שמן.

ובספר "מרפסין איגרי" בפרשתנו, הקשו, וז"ל: הלא ב"שולחן ערוך", הלכות חנוכה (סימן תרע"ה סעיף ב') מבואר, שאם בשעת ההדלקה לא היה שמן כשיעור שידלוק חצי שעה, לא מועיל להוסיף לאחר ההדלקה שמן נוסף, אלא צריך לכבות, ולהוסיף שמן כשיעור, ולחזור ולהדליק, ואם אכן הוספת שמן לנר נחשבת להדלקה, ובאופן זה קיימו את מצות הדלקת המנורה בבית המקדש, כפי שכתב ה"חידושי הרי"ם", מדוע לא מועיל להוסיף שמן בעוד נרות החנוכה דולקים? עכ"ל.

א תירצו שם בשם הגרי"ם פיינשטיין, וז"ל: שונה הדלקת נרות במקדש מהדלקת נרות חנוכה, שכן מצות נרות חנוכה נועדה לפרסם הנס. לכן, במקום שצריך שיקיים הדלקה גרידא, כמו בהדלקת הנרות במקדש, א"כ יוצאים ידי חובה גם בהוספת שמן שנחשבת להבערה והדלקה. אך בהדלקת נרות חנוכה שענינה ותכליתה היא פירסום הנס, לו ולאחרים, א"כ אין זה מתקיים אלא בקיום שני פרטים, האחד: הדלקה ממע, והשני: הדלקה למשך זמן מספיק (חצי שעה) לפירסום הנס. לפי זה, הגם שהוספת שמן נחשבת להבערה והדלקה, אך אין זה אלא מבחינה דינית והלכתית בלבד, ואילו במקום שצריך שמעשהו יפרסם את הנס לו ולאחרים, א"כ עדיין צריך מעשה הדלקה כצורתו הרגילה, שרק כך, באופן שהאדם רגיל בכך, מתפרסם לו ולאחרים הנס. עכ"ל. (וכן תירץ שם גם הרב דניאל כליפה שליט"א.)

ב עוד הביאו לתרץ במרפסין איגרי שם, בשם הרב ח.ש. כהן שליט"א, והרב יחזקאל שיינפלד שליט"א, שהנה הגר"ח הלוי (פרק ט' מהלכות ביאת המקדש) מצביע על חילוק מהותי בין מצות הדלקת הנרות במקדש, לבין מצות הדלקת נרות חנוכה, כפי שיבואר. מצות הדלקת הנרות במקדש היא לא עצם פעולת ההדלקה, אלא ההכנה והדאגה לכך שבהיכל ידלקו הנרות, ומכיון שהנרות דלקו כראוי, קיים את המצוה. מה שאין כן בנרות חנוכה, עצם פעולת ההדלקה היא המצוה (דקיי"ל הדלקה עושה מצוה – שבת כ"ג ע"א.) הלכות שונות נגזרות מחילוק מהותי זה, אך אין כאן המקום לפורטם. ומכיון שכך, ניתן להבין מדוע בזמן הדלקת נרות חנוכה צריך שכל כמות השמן הנצרכת לזמן ההדלקה תהיה מוכנה, היות ושעת ההדלקה זה הוא זמן קיום המצוה. אולם בזמן הדלקת המנורה במקדש אין לנו צורך שאז תהיה כל כמות השמן, מכיון שאין כל מיוחדות ברגע זה אלא בתוצאה, שהיא – בעירת הנרות בהיכל. ולכן די בתוספת כל שהיא של שמן למנורה המבטאת את הדאגה לדליקת הנרות בהיכל, ובכך לקיים את המצוה לדאוג לכך שהנרות ידלקו בהיכל. עכ"ל.

ג לענ"ד י"ל בס"ד שיתכן שהן בהדלקת נרות המקדש, והן בהדלקת נרות חנוכה, צריך שיהיה שמן כפי משך זמן ההדלקה. והחילוק בין המקרים נובע מכך שבבית המקדש מכוח הנס, תמיד היה במנורה שמן המספיק לכל משך זמן ההדלקה, לפיכך די היה בשפיכה מועטת של שמן חדש, רק כדי לקיים את מצות ההדלקה. מה שאין כן בהדלקה רגילה של נרות חנוכה, שלא נעשה בה נס, צריך שיהיה שמן כפי שיעור משך זמן ההדלקה, כפי שהיו צריכים במקדש לולא הנס.

הרב גור-אריה צור נר"ו

וְאִתָּה תִּצְנֶה. מובא בבעל הטורים לא הזכיר משה בזה הסדר, והטעם משום שאמר **מִתְּנִי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ** (לב לב) וקללת חכם אפי' על תנאי היא באה (בבלי מכות יא א), ונתקיים בזה. עכ"ל. **וְדוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת** אמרו **מִסְפָּרְךָ** היינו גימטריא **מִסְפָּר-כ"ו**, היא הפרשה העשרים מבראשית, היא תצוה.

וידויק מהטעם גרשיים שמעל המילה וְאֵתָהּ. שכביכול נְגַרְשֶׁת מפרשה זו על פי מה שאתה בעצמך כביכול צוית, כצדיק שגוזר והקב"ה מקיים. כשגגה היוצאת מפי השליט⁴. וכביכול כתיב וְאֵתָהּ תְצַוֶּה מְחַנֵּי נָא מְסַפֵּר - ד'.

ואע"פ שגם במספר פרשות מחומש דברים אינו מופיע, כגון: עקב ראה שופטים כי תצא ניצבים, בהם שונה הדבר כי יש בהם דברים שמשה מפי עצמו אמרם אמנם ברוח הקדש ולא בדרגת נבואה, [וכמובא במסכת מגילה לא: ושם בתוס'], מה שאין כן בפרשת תצוה שהיא בנבואה מפי הגבורה ואינו מוזכר בה משום קללת חכם שגזר כך על עצמו כמובא בבעל הטורים. ויש לעיין מדוע יכתיב משה על עצמו כביכול למחות את שמו על כל פנים מפרשת תצוה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שבזה עמד בנסיון הענוותנות, לא להזכר דווקא בפרשה שאהרון אחיו זוכה לכל היקר והתפארת בבגדי הכהונה, לו ולבניו. ובוזה שלם משה לאהרון גמול טוב על מידותיו הטובות כאשר קיים [שמות ד,יד] וְרָאָה וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ. אף משה אמר מתי יבוא לידי ואקיימנו גם אני, לראות בגדולתו של אחי מתוך שמחת הלב. והסתייע בידו לקיים שמחת הלב בגדולתו של אהרון אחיו, בפרשת תצוה, כאשר שמו של משה עצמו אינו מוזכר בה כלל ועיקר. ועל דרך הצח, העלמות שמו של משה רבנו מפרשת תצוה, תרמוז על יום פטירתו ז' אדר אשר חל בדרך כלל בשבוע זה של פר' תצוה. שכן וְאֵתָהּ בגימטריה קטנה ז' אדר. כיצד: וְאֵתָהּ הוא שבע בגימטרי' קטנה, וכן אדר הוא שבע בגימטרי' קטנה, הרי לך וְאֵתָהּ כנגד ז' אדר.

ועוד י"ל על דרך הרמז והצח, שגם באמרו ואתה רמוז שמו של משה. שהרי אתה אותיות משה.

כיצד: האות ה' כפי שהיא. ת' מהמילה אתה הרי היא 400 ובגימטריה קטנה 40 הרי מ'. האות א' מהמילה אתה תרמוז לאות ש'. כיצד: יש באות א' ג' ידות. שני יודי"ן קטנים וקו אלכסוני באמצע. כאשר תפרקם ותרכיבם מחדש ובבסיסן יגעו זו בזו, והרי ש'. אם כן נמצא משה רמוז במילה אתה. לכן אמר וְאֵתָהּ תְצַוֶּה. ובאשר לא יתן רב חסד ואמת להיות נביאו נאמן ביתו מחוי מספרו, על כן בפר' תצוה אף על גב שהעלים שמו, רְמֹזוּ כבר בתחילתו.

הרב חיים גריינימן ז"ל. הטיפחא במילה נר, ומכאן שהמילה תמיד עולה על הלהעלות ולא שהנר יהיה תמיד ואם כן מי שקרא ללא הפסק בין הנר לתמיד – מחזירין אותו שזהו שינוי במשמעות. ע"כ.

א"ה. לבני לא כן ידמה. נציג תחילה את הפסוק וְאֵתָהּ תְצַוֶּהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שְׂמֵן זֵית זָךְ כְּתִית לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד: נוגע לנו הקטע שאחרי האתנת. הטיפחא במלה נר הוא מחוסר בררה'. כמעט אין במקרא אתנת או סילוק שהטעם האחרון או המפסיק האחרון לפנייהם אינו טיפחא⁵ (הרבה פעמים מרכא לפניו או אחריו). לכן אע"פ שהטיפחא הוא 'מלך' בדרגת הפסקתו, מ"מ הרבה פעמים כמעט שאינו מפסיק. אינני בטוח שאין כאן כוונה ל'נר-תמיד' למרות הטעם המפסיק. ובכל אופן לי נראה למעט מאוד בהחזרת הקורא על טעות.

זרע שמשון. וְאֵתָהּ הִקְרַב אֵלֶיךָ. במדרש רבה: הדא הוא דכתיב "לולי תורתך שעשעי אָז אֲבַדְתִּי בְעֵנְי (תהלים קיט, צב)", כשאמר הקב"ה למשה "ואתה הקרב אליך", הרע לו, אמר לו הקב"ה: תורה היתה לי ונתתיה לך, שאלולי היא אבדתי עולמי, ע"כ. ואינו מובן מדוע כאן הרע למשה באהרן, שהרי כאשר שלח אותו הקב"ה לגאול את ישראל, לא רצה להיות השליח, ואמר "שלח נא ביד תשלח", ונתכוון לאהרן שהיה רגיל הקב"ה לשלחו, ומדוע

⁴ כוונתו לצליצת חז"ל בבלי מכות מועד קטן יח א לפי המקרא פְּשַׁגְּהָ שִׁיֵּצָא מִלְּפָנֵי הַשְּׁלִיט (קהלת י, ה)
⁵ יש לעתים סילוק מיד אחרי אתנת, ולא לזה הכוונה.

כאן הרע לו. ויש לומר, דמשה רבינו לא רצה להיות השליח של הקב"ה לישראל, כי רצה שהקב"ה בעצמו יגאל אותם, ואז הגאולה תהיה לתמידות, ואם השליחות היא רק לבשר על הגאולה, זהו פקידו של אליהו הנביא שיבשר על הגאולה. אמנם הקב"ה לא רצה לגאלם בעצמו, כי אם היה גואל אותם בעצמו ואח"כ היו חוטאים, לא היה לשונאיהם של ישראל תקומה ח"ו. והנה עתה כאשר ראה משה שלכהונה הוא ממנה את אהרן, הרע לו, כי חשב שאם בעצמו היה הולך לגאול את ישראל והכהונה היתה שייכת אליו, היה זכותו מגין עליהם ולא היו חוטאים. והשיב לו הקב"ה: "תורה היתה לי ונתתיה לך", שהיית צריך להרגיש בכך ולהתחרט על זה בעת מתן תורה כאשר ראית שבאתי עליהם בכח, וחשבו שלא היו יכולים לסבול את עולי, וביקשו ממך אתה תאמר להם את הדברות, כי אם ישראל היו שומעים את הדברות מפי הקב"ה, לא היה שולט בהם יצה"ר. אבל באמת הטעם שהקב"ה סיבב שבנ"י יבקשו שמושה יאמר הדברות, כי אם היו שומעים מפי הקב"ה ואח"כ חוטאים מבלי היצה"ר, לא היתה להם תקומה ח"ו. וזה פירוש המשך מדרש "שאלולי היא אבדתי עולמי", דהיינו שאלולי הנתנה שבאה על ידך, הייתי מאבד עולמי אם בני ישראל היו חוטאים, נמצא שטובתם היתה שלא אני אגאל אותם, ולא אני אומר להם את הדברות.

כח יט וְאֶחָדָם מִשֵּׁה אוֹסֵי נִרְוֶה א' פְּרוֹסֶטִיט - הוֹסֶפֶת א' פְּרֹאֶס מִיֵּה לִפְנֵי יוֹא

כידוע שוא בראש מילה נהגה כשוא נע, וכשמו כן הוא, הוא 'מניע' את ההגה במהירות, כאשר הוא התנועה הקצרה ביותר: דְּבָרִים, מְקַבְּלִים, כְּבֶד-פֶּה. ביוונית ובבלטית נמצא שני הגיים רצופים או גם שלושה ללא תנועה ביניהם, אך בשפות השמיות ומנעים מהגיית שני שוואים נעים רצופים, כי זה מקשה על אברי הדיבור, ולכן השמות הֶרְצֵל וּבְרַל – בגלל הקושי להגות את שני שוואים רצופים, אנו מעדיפים להחליף את אחד השוואים לתנועה: הֶרְצֵל וּבְרַל. וכאשר בכל אופן נפגשים שני שוואים נעים רצופים פותרים זאת ע"י שנותנים תנועת עזר בשוא הראשון: דְּבָרִים: בסמיכות היה עלינו לבטא 'דְּבָרִי-הַאִישׁ', אך באה תנועת חירק במקום השוא הראשון 'דְּבָרִי-הַאִישׁ', וכן 'כְּתָב' – ובמקום 'כְּתָבִי' אומרים 'כְּתָבִי', 'שְׁמֵרוֹ' במקום 'שְׁמֵרוֹ' ועוד. גם שוא אחד בראש מילה לא קל להגייה, וכדי להקל על ההגייה מוסיפים לפעמים בראש המילה א' הנהגית כתנועה; והדוגמא הקלאסית היא הצורה 'תָּמוּל' – משתמשים בה מעט מאוד, במיוחד בצירוף 'תָּמוּל-שֶׁשׁוֹס', ולכן נוספה א' – 'אֶתְמוּל' והיא קלה להגייה, ופעמים אף לפני תנועה: נְחֹנוּ=אֶנְחֹנוּ. א' זו נקראת כפי הבלשנים "א' פרוסתית" = "prosthesis", א' הבאה לפני שווא כדי לסייע בהגיית השווא. המילה מוכרת בעברית במילה פרוטה=תמיכה מלאכותית.

להלן דוגמאות כפולות מהתנ"ך: זְרוּעֵ/אֶזְרוּעֵ: "בְּכַחַף הַגְּדוֹל וּבְזַרְעָה הַנְּטוּיָה (ירמיהו לב, יז)" – "וּבְיַד חֲזָקָה וּבְאֶזְרוּעַ נְטוּיָה (ירמיהו לב, כא)"; צַעְדָה/אֶצְעָדָה (צמיד): "הַפְּאָרִים וְהַצְּעָדוֹת וְהַקְּשָׁרִים (ישעיהו ג, כ) – "אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבְּעַת עֵגֶל וְכוּמָז (במדבר לא, ג); רְגִיעָה/אֶרְגִיעָה (בן רגע): "וְעַד-אֶרְגִיעָה (משלי יב, יט)" [וְעַד-אֶרְגִיעָה מַלְעִיל]. מילים רבות ניכסו להן את הא' כבר מלכתחילה, והן פותחות בא', לדוגמא: אפרוח, אצבע, אזרח, אקדח, אבנט, אפעה, אַחַלְמָה, אכזר, אגרוף, אַמְלַל, אַמְתַּחַת ועוד. ראוי לציין את המילה 'שְׁתִּים' – הת' דגושה, ואולי היא משמרת הגייה קדומה שפתחה בא': אֶשְׁתִּים (ואולי 'שְׁתִּים'-והדגש תמורת הני שנסלה 'שְׁתִּים', והיא מזכירה את הצורה הערבית 'אֶתְנִתִּין').⁶ תופעה זו נמצאת גם בארמית: אַתְנַחְתָּא, אַתְעָרוּתָא, אַסְמַכְתָּא, אַסְקוּפָה, אַפְשָׁר, אַדוּהָ, אַסְדָּה.

⁶ אם בערבית עסקינו, הרי תופעה זו מצויה הן בכתובה והן בדיבור: צורות הציווי בכניין קל נוטות לבוא עם א' בראשן בעוד העברית מסתפקת בשוא נע: שְׁמַע/אֶסְמַע, פְּתַח/אֶפְתַּח, שְׁאֵל/אֶשְׁאֵל, כְּתַב/אֶכְתֵּב. וכן מילים כמו אֶסְבַּע=שָׁבוּעַ, אֶנְבֵן=בֵּן, אֶסֶס=שֶׁס, נְחַן לַצַּד אֶחְנַם=אֶחְנֹנוּ, אֶמְתָּא=מֵתִי. לדובר הערבית נוח לו להוסיף א' פרוסתית לפני מילים לועזיות הפותחות בשוא: אַסְבִּירט=סְפִירַט, אֶסְפַּנְגִּי=סְפַנְגִּים, אֶוֹרְשָׁלַיִם=יְרוּשָׁלַיִם, אַסְטוּרִי=story, אַסְטוּדִיו=studio, אַסְכְּתָלוּד=סקוטלנד, אֶקְלִים=klima ביוונית. את המילה please יבטא הערבי 'אֶבְלִיז', וכן אבראבו עליך, אַסְטִיִּק, אַסְבְּגִּי, אַבְלֶסְטִיק. ואת נשיא ארה"ב לשעבר הוא יבטא 'אֶקְלִינְטוֹן', ולשם איינשטיין הוא יוסיף תנועת עזר ויבטא 'אֶיִינְשְׁטִיין'. כמו כן אפשר לזהות ערבי, כשהוא מדבר עברית – יש לו נטייה להוסיף א' לפני שוא: יש לי אֶשְׁנֵי אֶילְדִים; אֶשְׁתִּי אֶילְדוֹת אֶגְדוֹלוֹת. אֶדְבָרִים אֶקְטִינִים.

תופעה דומה נמצאת במילים השאולות משפות זרות ובמיוחד מהיוונית: ל stadium- הוספנו א' = אצטדיון; המילה school הפכה בעברית ל"אֶסְכּוּלָה"; strategia = אסטרטגיה; Spectacle = אספקלריה; stomach = אֶסְטוֹמַכָּא, קיבה בתלמוד. הצורה "ספורט" - בתחילתה הייתה הגוייה "אֶסְפוֹרְט", Platon = אֶפְלוֹטוֹן; סְמוֹנְדוֹס = אֶמְרָגָד; scala = אֶסְכָּלָה = סולם, מנגל; stibas = אצטבה, trobilus = אצטרובל, וכן אספרגוס ואקלים. לעיתים מוצאים א' פרוסתטית גם במילים הפותחות בתנועה בשפת המקור, כגון: אכסניה (xenia), אלכסון (loxos) ואתרוג (במקור מפרסית: turung). ניתן לראות התפתחות דומה גם בשפות קרובות, למשל: בשפה האנגלית נהוגות שתי צורות למילה "במיוחד": specially ו- especially; "student" באנגלית לעומת "estudiante" בפורטוגלית או "estudiante" בספרדית. וכן "state" לעומת "estado" בספרדית.

ל ג הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו וְצִפְיָתָ אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר אֶת-גָּזוֹ וְאֶת-קִירְתּוֹ סָבִיב וְאֶת-קַרְנֵי וְעֵשִׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב:

כיון שהפסיקו ביאת גגו ואת קירותיו, [ולא הטעימו: אֶת-גָּזוֹ - וְאֶת-קִירְתּוֹ סָבִיב], משמע שיסביבי מוסב גם על גגו. וצ"ב. ואולי י"ל שיסביבי זה כפילות של כל הצדדים יחד, שיצפהו זהב מכל סביביו, דהיינו בין בגגו ובין בארבעת קירותיו. ודוחק. ואולי י"ל שיסביבי הוא ענין לעצמו, והכוונה בזה לומר שגם בתחתיתו יצפהו בזהב. והגר"ח קנייבסקי שליט"א בביאורו לברייתא דמלאכת המשכן (פ"א בידעתי ד"ה וכולו) מדייק מלשון הברייתא, שהיה מצופה בזהב גם בקרקעיתו. אלא שהוא כתב שמלשון הפסוק לא משמע כן, ולכן הוא דוחק את לשון הברייתא, והניח בצ"ע. ולהנ"ל, הוא מפורש בפסוק. **א"ה.** אע"פ שרגלים להתריע לא להתעכב יתר על המידה כתביר על חשבון הטיפחא, הוזכר כאן שלעיתים התביר מפסיק יותר. מוגדר ע"י ידידנו הרב אברהם ויסבלום בספרו הנפלא על הטעמים 'תוספת דיבור'. לענין ציפוי התחתית, לולא מאמר חז"ל 'שלושה ארונות עשה בצלאל' מובא ברש"י על כה יא הייתי אומר שתחתית הארון לא היתה מצופה זהב. אין צורך לומר כן גם על מזבח הזהב שציפו את תחתיתה.

ד וּשְׂתֵי טְבֻעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה-לוֹ | מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵי צִלְעוֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל-שְׁנֵי צְדָיו וְהָיָה לְבָתָּים לְבָדִים לְשֵׁאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:

כיון שחיברו את יתעשה לוי עם ימתחת לזרו, [ולא הטעימו: וּשְׂתֵי טְבֻעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה-לוֹ - מִתַּחַת לְזָרוֹ], משמע לכאורה שנצטוו שעשיית הטבעות תהיה מתחת לזרו, ולא שיעשה טבעות לבד ויחברם למזבח.⁷ וצ"ע. **א"ה.** ראה גם הערה מהרב הכותב נר"ו, לא כל כך הבנתי את הדיוק מהטעמים, מלבד החלפת שלישים בשלישים אינני מבחין במשמעותם. בשלישים גם לא תמיד המפסיק הראשון מפסיק יותר מהשני. באופן כללי, יש כאן חידוש בעצם השימוש בטבעות זהב שהיא מתכת חלשה למדי. אם הטבעת היא רק על הציפוי הדק ואינה מחוברת בנעיצה או בהברגה בתוך העץ של הארון או המזבח היא תתלש מייד בהרמה הראשונה. גם לשיטה שהיה ארון שלם מזהב מעל ארון העץ, בהכרח הטבעות היו נעוצות בחזקה בתוך העץ. ובכלל יציקה היא התכה של הזהב אין היא יכולה להעשות בצמידות לארון דק מאוד מזהב. אע"פ שהארון היה נושא את נושאו, מכל מקום מערכת הטבעות והבדים היא כנשיאה טבעית.

⁷ יש לציין כי גם בעשייה שבפרשת ויקהל כתוב וּשְׂתֵי טְבֻעֹת זָהָב עֲשֶׂה לוֹ מִתַּחַת לְזָרוֹ (שמות לז, כו). אולם גם בארון כתוב שם וַיִּצַק לוֹ אַרְבַּע טְבֻעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פְּעֻמָּתָיו (שמות לז, א), למרות שבציווי שבפרשת תרומה כתוב ויעקת לו ארבע טבעות זהב, וְנִתְּחָה עַל אַרְבַּע פְּעֻמָּתָיו (שמות כה, יב), אך שם הרי הלשון הוא ויעקת, וא"כ גם בציווי מבואר שעשאם מתחילה על הארון, אמנם צ"ב א"כ מהו ונתתה, הרי נתונים ועומדים שם משעת יציקתם. וצ"ע.

נחתום בקטע נחמד מדברי ידידנו הרב גור אריה צור נר"ו. וְעָשִׂיתָ מִזְבַּח מִקָּטָר קָטָרְתָּ עֲצֵי שִׁטִּים
תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּגּו' וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת-גָּגוֹ וּגּו' וְעָשִׂיתָ לְוַךְ זָהָב סָבִיב.
יש ליתן טעם מדוע נדחה ענין מזבח הזהב לסוף מלאכת המשכן, לסוף תצוה.
ואוה"ח הק' רמוז בזה לכך ששלמה המלך גנזו למזבח הקטרת.
ועד"ן יש ליתן טעם מדוע גנזו, שהיה יכול להשתמש בו בבית עולמים.
ושמא יש לומר לפי שלמד ק"ו ממזבח הזהב וכפי שאמר ריש לקיש (חגיגה כז).
אין אור של גיהנם שולטת במושעי ישראל קל וחומר ממזבח הזהב מה מזבח הזהב
שאינו עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל
שמלאין מצות כרמון וכו' על אחת כמה וכמה. [שאינו אור של גיהנם שולטת בהם].
ואשר על כן יש לומר שנס זה שהיה במזבח הזהב שלא שלטה האש בציפוי הזהב
שעל גגו, היה בכוחו להחזיק לכל הדורות, ומשום קדושתו גנוזהו, שלא ישלטו
בו זרים, כדי להחזירו למקדש השלישי שיבנה בב"א, להראות לכל באי עולם ואף
למושעי ישראל עצמם את מקור ניסם שעל ידי גגו, שלא שלטה בהם אור
הגיהנם. א"ה. גניזת מזבח הזהב כגניזת הארון, אלא שהארון נגנז בימי יאשיהו (שבימי בנו
צדקיהו חרב בית המקדש הראשון), ומזבח הזהב של משה שמן הסתם נשתמשו בו גם בשילה,
נוב וגבעון, נגנז כבר בימי שלמה. אבל ברור שהמשיכו להקטיר קטורת והזאת דמים של יום
הכיפורים על מזבח אחר, והוא כפי הנראה היה בשימוש גם בימי בית-שני. והקל וחומר בסוף
מסכת חגיגה מתפרש שפיר גם על המזבח שעשה שלמה.

פֶּן לַחֲכָם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org